

Wielojęzyczność wczesnoszkolna z punktu widzenia rodziców uczniów polskiej szkoły podstawowej

Radosław Kucharczyk

Punkt widzenia rodziców jest czynnikiem istotnym w kształceniu językowym uczniów, bo tak naprawdę to w dużej mierze od nich zależy motywacja dziecka do nauki.

Celem niniejszego tekstu jest przedstawienie opinii rodziców na temat wczesnoszkolnego nauczania języków obcych. Artykuł rozpocznie krótka charakterystyka profilu psychopedagogicznego dziecka – potencjalnego ucznia języka obcego. Następnie zostaną przedstawione europejskie i polskie dyrektywy dotyczące nauczania języków obcych w szkole podstawowej. Całość zakończy analiza wyników badania przeprowadzonego wśród rodziców uczniów szkoły podstawowej. Badanie miało zdiagnozować, w jaki sposób rodzice postrzegają nauczanie języków obcych na tym etapie edukacyjnym: czy są jego zwolennikami i jeśli tak, to jakie cele są według nich nadrzędne we wczesnoszkolnej nauce języka.

Dzieci jako uczniowie języka obcego

Stwierdzenie, że nauczyciel, przygotowując lekcje, musi wziąć pod uwagę specyfikę grupy wiekowej wydaje się banalne. Niemniej jednak jest ono warunkiem *sine qua non* sukcesu na lekcji języka obcego w szkole podstawowej. M. Szpotowicz (2011) zauważa, że umysł dziecka charakteryzuje się niezwykłą plastycznością, która stanowi o wartości dodanej wczesnoszkolnego nauczania języków obcych. Plastyczność

ta obejmuje czynniki neurologiczne, psychomotoryczne, poznawcze, afektywne oraz językowe.

Czynniki neurologiczne

Czynniki neurologiczne są związane z funkcjonowaniem mózgu i układu nerwowego (tamże). Poszczególne części ludzkiego mózgu są odpowiedzialne za czynności, które człowiek podejmuje. Na przykład, ośrodek myślenia logicznego znajduje się w lewej półkuli, zaś półkula prawa jest odpowiedzialna za emocje i funkcjonowanie społeczne jednostki. Innym przykładem są funkcje językowe, za które w dużej mierze odpowiada prawa półkula. Należy zaznaczyć, że specjalizacja poszczególnych części mózgu następuje w okresie lateralizacji, który kończy się w okresie dojrzewania. Stąd też umysł dziecka charakteryzuje się niezwykłą plastycznością, a nauka języka obcego w dużej mierze przypomina nabywanie języka ojczystego. Dopiero później dziecko uczy się języka w sposób świadomy i systematyczny.

Czynniki psychomotoryczne

Czynniki psychomotoryczne są odpowiedzialne za produkcję językową (tamże). Aparat fonetyczny dzieci jest elastyczny, bez trudu imitują więc obce dźwięki, które słyszą. Ponadto ich ucho

jest bardzo wrażliwie, co pozwala im odróżniać, a w konsekwencji naśladować, fonemy, które nie występują w ich języku ojczystym. W literaturze przedmiotu często mówi się o tzw. wieku krytycznym (fr. *âge critique*). C. Hagège (2005:28) zauważa, że

pendant longtemps les enfants correctement instruits dans une deuxième langue demeurent capables d'y acquérir une compétence comparable à celle des interlocuteurs nés dans la langue. La période critique se situe entre sept mois, âge où apparaissent les premiers signes d'un déclin des aptitudes distinctives observées dans les premiers mois de la vie, et dix ans, âge au-delà duquel ce déclin, encore largement réversible jusque-là, cesse de l'être.

dzieci właściwie kształcone w drugim języku przez długi czas są zdolne nabyć w nim kompetencję porównywalną z kompetencją rodzimego użytkownika języka. Okres krytyczny mieści się w przedziale od siedmiu miesięcy – wieku, w którym pojawiają się objawy zaniku zdolności dystyngtywnych obserwowanych w pierwszych miesiącach życia, do dziesięciu lat – wieku, powyżej którego zanik ten przestaje być odwracalny (tłum. RK).

Należy zaznaczyć, że zjawisko wieku krytycznego dotyczy przede wszystkim nauki fonetyki, nie wpływa ono na pozostałe kompetencje językowe. D. Gaonac'h (2009) stwierdza również, że mózg ludzki jest niejako zaprogramowany, aby nabyć język w stadium wczesnego rozwoju jednostki, co z definicji prowadzi do wyspecjalizowania i autonomii obszarów funkcjonalnych kory mózgowej. Po ich wyspecjalizowaniu dziecko traci wrodzone zdolności, które pozwalają mu czerpać korzyści z faktu bycia wyeksponowanym na różne języki. Tym samym jego język ojczysty staje się niejako *filtrem fonologicznym*, przez który dziecko postrzega inne języki, co może zahamować rozwój kompetencji fonetycznej i fonologicznej w językach innych niż język ojczysty (Gaonac'h 2005).

Czynniki poznawcze

Czynniki poznawcze są wypadkową świadomego uczenia się oraz pamięci (Szpotowicz 2011). Oczywiście dzieci uczą się języka w sposób nieświadomy, niemniej jednak uciekają się często do strategii mnemonicznych, aby zapamiętać, a następnie odtworzyć słowa czy zdania. W początkowej fazie nauki w grę wchodzi proste strategie (powtarzanie,

grupowanie), które z wiekiem stają się coraz bardziej złożone (wymienianie, organizowanie semantyczne, tworzenie wskazówek, elaboracja). Czynniki poznawcze to również uwaga, która może być mimowolna lub dowolna. Uwaga mimowolna jest uwarunkowana bodźcem, który jest atrakcyjny dla dziecka (np. kolor, dźwięk, zapach). Uwaga dowolna zależy od jednostki, która aktywuje ją w sposób świadomy, niezależnie od zewnętrznego bodźca. Uwaga odgrywa dużą rolę w przyswajaniu przez dzieci słownictwa: im bardziej uwaga jest skupiona, tym więcej słów dziecko zapamięta i odtworzy.

Czynniki afektywne

Do czynników afektywnych, które mają wpływ na proces uczenia się i nauczania języków obcych, należą bez wątpienia takie elementy, jak: empatia, poczucie własnej wartości, blokady natury psychopedagogicznej, motywacja, nastawienie do języka obcego itp. (Szpotowicz 2011). Uczeń szkoły podstawowej posiada więc doskonale predyspozycje do nauki języka obcego. Nie tylko nie ma barier natury językowej (bo nie zna jeszcze norm językowych, jakie rządzą jego językiem ojczystym), ale nie boi się „inności”, bo ta dla niego nie istnieje. Poznaje język obcy, tak jak język ojczysty. Nie obawia się więc ośmieszenia, kiedy nie umie dokładnie naśladować obcojęzycznych dźwięków czy dobrze zaśpiewać piosenki w języku docelowym. Podobny mechanizm dotyczy obcowania z kulturą docelową. Dzieci nie mają, *a priori*, żadnych uprzedzeń, stąd też poznawanie kultury innej od ich kultury ojczystej budzi ich zainteresowanie i jest motywujące ze względu na ciekawość świata, która charakteryzuje uczniów w wieku wczesnoszkolnym.

Czynniki językowe

Czynniki językowe dotyczą sposobu, w jaki dziecko poznaje język, a dokładniej strategii stosowanych przez uczniów. Jak zauważa D. Gaonac'h (2009:86):

On peut retrouver dans la littérature des résultats qui montrent l'existence, y compris chez le jeune enfant, de stratégies de langue étrangère différentes de celles qui président à l'apprentissage de la langue maternelle.

W literaturze przedmiotu można znaleźć wyniki badań, które dowodzą istnienia również u małego dziecka strategii języka obcego innych od strategii, które są wiodące w nauce języka ojczystego (tłumaczenie RK).

I rzeczywiście, w przypadku nabywania języka ojczystego dominującymi strategiami są strategie poznawcze, na których opierają się strategie językowe w dosłownym tego słowa znaczeniu. W przypadku uczenia się języka obcego uczeń szkoły podstawowej pomija tzw. etap presyntaktyczny (strategie poznawcze) i rozwija od razu strategie językowe, stąd też rzadko mamy do czynienia z błędami, które wynikają z negatywnego transferu z języka ojczystego na język obcy. Dlatego często mówi się o tzw. implicytnym (nieświadomym) uczeniu się języka obcego przez dzieci, które traktują język w sposób holistyczny, uważając go jako jeden z kanałów komunikacyjnych.

Reasumując, dzięki niezwyklej plastyczności mózgu, wynikającej z uwarunkowań biologicznych, dzieci mają doskonałe predyspozycje do nauki języka obcego. Nie należy jednak zapominać, że główną wartością dodaną wczesnoszkolnej nauki języka nie jest nabycie komunikacyjnej kompetencji językowej w dosłownym tego słowa znaczeniu (świadomość językowa dziecka jest relatywnie niska), a raczej przygotowanie do nauki języków w przyszłym życiu: zwrócenie uwagi na podobieństwa istniejące pomiędzy językami, na fonemy inne niż fonemy występujące w języku ojczystym, uwrażliwienie na kulturę inną niż kultura źródłowa oraz kształtowanie skutecznych technik uczenia się języków.

Wczesnoszkolne nauczanie języków obcych w kontekście europejskiej polityki językowej

Wielojęzyczność i kompetencja wielojęzyczna

Jednym z głównych założeń polityki językowej Rady Europy jest promowanie idei społeczeństwa wielojęzycznego. Stąd też pojęcie kompetencji wielojęzycznej jest pojęciem wszechobecnym w aktualnej literaturze glottodydaktycznej. Definicję tej kompetencji znajdziemy w *Europejskim systemie opisu kształcenia językowego*. Autorzy dokumentu (2003:145) określają ją jako umiejętność *posługiwania się każdym ze znanych języków w celach komunikacyjnych (...), gdy dana osoba wykazuje różne stopnie sprawności w porozumiewaniu się kilkoma językami (...)*. Nie oznacza to hierarchicznego współlistnienia różnych oddzielnych kompetencji, lecz raczej istnienie jednej, złożonej kompetencji, z której korzysta użytkownik języka. Wynika więc z powyższego, że kompetencja wielojęzyczna jest kompetencją niezrównoważoną i ewolucyjną: osoba wielojęzyczna zna różne

języki na różnych poziomach w zależności od swojego doświadczenia językowego. Ponadto, jest to kompetencja częściowa i ograniczona: brak równowagi pomiędzy znajomością poszczególnych języków dotyczy działań językowych (recepcja, produkcja, mediacja i interakcja), jak również sfer życia, w których jednostka funkcjonuje (obszary tematyczne).

Wraz z definicją kompetencji wielojęzycznej w literaturze przedmiotu można znaleźć opis korzyści, którymi dysponuje osoba wielojęzyczna (np. Robert et Rosen 2010, Kucharczyk 2012). Poniżej zostały podane kilka z nich:

- rozwój świadomości językowej i komunikacyjnej, która wpływa na sposób, w jaki jednostka postrzega sytuację komunikacyjną;
- rozwój kompetencji kognitywnych, które pozwalają lepiej przyswajać nową wiedzę i kształtować umiejętności;
- wzrost kompetencji metakognitywnych, do których zalicza się, między innymi, pracę nad poszczególnymi etapami konstruowania wiedzy;
- wzmocnienie procesu uczenia się za pomocą nowych doświadczeń, które są z nim związane;
- wzmocnienie nauki kolejnych języków (chodzi przede wszystkim o wyeliminowanie negatywnych stereotypów kulturowych).

Wynika z powyższego, że korzyści, jakie czerpie osoba wielojęzyczna z faktu znajomości kilku języków, pokrywają się z korzyściami, jakie wynoszą dzieci z wczesnoszkolnej nauki języków obcych. Nie dziwi więc, że to właśnie ona stanowi jeden z priorytetów europejskiej polityki językowej.

Wczesnoszkolna nauka języków obcych w Europie

Głównym celem europejskiej polityki językowej jest wzmocnienie podstawowej kompetencji językowej obywateli Unii, zwłaszcza przez nauczanie przynajmniej dwóch języków obcych od najmłodszych lat. Echa tych postulatów znajdują się w wielu dokumentach europejskich (m.in. *Nowa strategia ramowa w sprawie wielojęzyczności* (2005), *Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie* (2006), *Rezolucja Rady w sprawie europejskiej strategii na rzecz wielojęzyczności* (2008). Co więcej, w dokumentach poświęconych przedszkolnemu lub wczesnoszkolnemu nauczaniu języków obcych (np. *Guide stratégique pour un apprentissage efficace et durable des langues au niveau préscolaire* 2011) wymienia się korzyści, jakie odnoszą

dzieci, które wcześniej zaczęły naukę języków. Są one zbieżne z korzyściami, jakimi dysponuje osoba wielojęzyczna i które zostały przedstawione w poprzednim podrozdziale artykułu. Należy zwrócić również uwagę na fakt, że w ciągu ostatniego dziesięciolecia znacząco wzrosła liczba uczniów uczących się języków w szkole podstawowej. Poniższa tabela pokazuje tę tendencję wzrostową.

Liczba języków nauczanych w szkole podstawowej (kraje Unii Europejskiej)	Odsetek uczniów [%]		
	Rok 2005	Rok 2007	Rok 2010
0	32,60%	29,70%	21,80%
1	64,70%	62,70%	72,10%
2	2,80%	3,10%	6,10%

Tabela 1. Odsetek uczniów uczących się języków obcych w szkole podstawowej w krajach UE. Źródło: Eurydice. *Key Data on Teaching Languages at School in Europe* (2012:58)

Wczesnoszkolna nauka języków obcych w Polsce

Polska polityka językowa wpisuje się w dyrektywy unijne. Od roku szkolnego 2008/2009 nauka jednego języka obcego jest obowiązkowa dla wszystkich uczniów klasy I szkoły podstawowej w wymiarze 90 minut tygodniowo (2 jednostki lekcyjne). Poniższa tabela pokazuje, w jaki sposób wzrosła liczba uczniów uczących się języków obcych w szkole podstawowej po wprowadzeniu nowej *Podstawy programowej*¹.

Liczba języków nauczanych w szkole podstawowej w Polsce	Odsetek uczniów [%]	
	rok 2007	rok 2010
0	45,5 %	2,3 %
1	53,2 %	83,8 %
2	1,3 %	13,9 %

Tabela 2. Odsetek uczniów uczących się języków obcych w szkole podstawowej w Polsce. Źródło: Eurydice. *Key Data on Teaching Languages at School in Europe* (2012:58)

1 Obecna *Podstawa programowa kształcenia językowego* zaczęła obowiązywać w szkołach podstawowych od roku szkolnego 2009/2010, niemniej jednak język obcy nowożytny wprowadzono do klasy pierwszej szkoły podstawowej już w roku szkolnym 2008/2009.

Podstawa programowa szczegółowo precyzuje treści, które obowiązują na tym poziomie edukacyjnym na lekcji języka obcego. Wymagania te mogą być podzielone na dwie grupy: kompetencje językowe w dosłownym tego słowa znaczeniu oraz kompetencje „okołojęzykowe”, które dotyczą procesu uczenia się języków obcych, i które niejako wspomagają rozwój kompetencji językowych. Poniższe tabele przedstawiają te wymagania.

Kompetencje językowe

Klasy I–III	Klasy IV–VI
<p><u>Uczeń:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> rozumie proste polecenia i właściwie na nie reaguje; nazywa obiekty w najbliższym otoczeniu; recytuje wierszyki i rymowanki, śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego; rozumie sens opowiadanych historyjek, gdy są wspierane obrazkami, gestami, przedmiotami; reaguje werbalnie i niewerbalnie na proste⁷ polecenia nauczyciela; rozumie wypowiedzi ze słuchu⁸; przepisuje wyrazy i zdania. 	<p><u>Uczeń:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> posługuje się bardzo podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych); rozumie bardzo proste i krótkie wypowiedzi ustne artykułowane wyraźnie i powoli, w standardowej odmianie języka, a także krótkie i proste wypowiedzi pisemne (...); samodzielnie formułuje bardzo krótkie, proste i zrozumiałe wypowiedzi ustne i pisemne (...); uczestniczy w prostej rozmowie i w typowych sytuacjach reaguje w sposób zrozumiały (...).

Tabela 3. Kompetencje językowe w polskiej szkole podstawowej

Kompetencje „okołojęzykowe”

Powyższe tabele pokazują, że składowe kompetencje językowej w dosłownym jej słowa znaczeniu są relatywnie ograniczone. Wartością dodaną nauki języka obcego w szkole podstawowej wydaje się zatem rozwój kompetencji „okołojęzykowych”, których zadaniem jest dać podwaliny do nauki języków obcych w przyszłości.

2 Wszystkie podkreślenia w tabeli są podkreśleniami autora artykułu.

3 Rozumienie ze słuchu obejmuje dość proste umiejętności: rozróżnianie wyrazów o podobnym brzmieniu, rozpoznawanie zwrotów stosowanych na co dzień, rozumienie ogólnego sensu krótkich opowiadań i baśni przedstawianych za pomocą obrazów i gestów, rozumienie sensu prostych dialogów w historyjkach obrazkowych.

Klasy I-III	Klasy IV-VI
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wie, że ludzie posługują się różnymi językami i aby się z nimi porozumieć, trzeba się nauczyć ich języka; w nauce języka obcego nowożytnego potrafi korzystać ze słowników obrazkowych, książeczek, środków multimedialnych; współpracuje z rówieśnikami w trakcie nauki. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> dokonuje samooceny (np. przy użyciu portfolio językowego) i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, zapamiętywanie nowych wyrazów); współdziała w grupie, np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych; korzysta z informacji w języku obcym (np. z encyklopedii, mediów) również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych; stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznanne słowa i zwroty); posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

Tabela 4. Kompetencje „okołojęzykowe” w polskiej szkole podstawowej
Na podstawie: Podstawa programowa z komentarzami. Tom 3. (2009)

Badanie empiryczne

Cel i hipoteza badania

Celem badania, którego wyniki zostaną przedstawione w tej części artykułu, było zdiagnozowanie, w jaki sposób rodzice uczniów szkoły podstawowej postrzegają nauczanie i uczenie się języków obcych na tym etapie edukacyjnym. Hipoteza badawcza zakładała, że rodzice są przychylni nauczaniu języków obcych w szkole podstawowej, niemniej jednak główną wartość procesu glottodydaktycznego stanowi dla nich kompetencja językowa w dosłownym tego słowa znaczeniu, a kompetencje „okołojęzykowe” nie są brane pod uwagę.

Narzędzie badawcze

Narzędziem użytym w badaniu była ankieta, która składała się z dwóch pytań półotwartych (typu *Wybierz jedną z proponowanych odpowiedzi i krótko ją uzasadnij*) i jednego otwartego. Pytanie pierwsze miało na celu zbadać, czy i dlaczego (tak/nie/nie mam zdania + argumentacja) rodzice są przychylni nauczaniu języków obcych w szkole podstawowej. W drugim

pytaniu opiekunowie mieli za zadanie wybrać liczbę języków, których ich zdaniem dzieci powinny uczyć się w szkole podstawowej (1, 2, 3 i więcej + argumentacja). W trzecim pytaniu rodzice zostali poproszeni o podanie argumentów, dla których dzieci powinny uczyć się języków obcych. Na końcu ankiety mieściła się metryczka, w której respondenci mieli podać swój wiek, płeć oraz rodzaj wykształcenia (podstawowe, zawodowe, średnie, wyższe).

Grupa badawcza

Ankieta została przeprowadzona w listopadzie 2012 r., w czasie comiesięcznego zebrania z rodzicami w szkole podstawowej, która znajduje się w mieście liczącym około 50 tys. mieszkańców. Rozdanych zostało 200 ankiet, z których wypełniono 128. Badaniu poddano 82 kobiety i 31 mężczyzn. 5 osób nie udzieliło odpowiedzi. 11 respondentów znajdowało się w przedziale wiekowym 20-30 lat, 69 ankietowanych miało między 30 a 40 lat, 38 badanych miało więcej niż 40 lat. 5 osób nie podało swojego wieku. 7 ankietowanych legitymowało się wykształceniem podstawowym, 23 zawodowym, 47 wykształceniem średnim. 41 osób badanych miało wykształcenie wyższe. 5 osób nie określiło swojego wykształcenia.

Analiza wyników

Pytanie 1. Czy Pani/Pana zdaniem warto, aby dzieci zaczynały naukę języka obcego w szkole podstawowej (tak – nie – nie mam zdania)? Proszę podkreślić jedną odpowiedź i uzasadnić ją w 1-2 zdaniach.

Analiza odpowiedzi respondentów na to pytanie ankiety daje następujące wyniki. Zdecydowana większość rodziców (126) uważa, że dzieci powinny zaczynać naukę języka obcego w szkole podstawowej. Tylko jedna osoba jest temu przeciwna, a jedna osoba nie ma zdania.

Zdecydowana większość rodziców jest przychylna nauczaniu języków obcych w szkole podstawowej. Uzasadnienia, które rodzice podają, wpisują się w cztery obszary tematyczne: zdolności poznawcze, umiejętności uczenia się, umiejętności uczenia się języków obcych oraz powody praktyczne (nauka, praca, podróże). Zdecydowana większość rodziców kładzie nacisk na plastyczność poznawczą dzieci jako czynnik, który wpływa znacząco na wczesnoszkolną naukę języków obcych. Badani rodzice podkreślają, że dzieci łatwo i szybko zapamiętują i uczą się. P-75 dodaje, że dzieci nie tylko uczą się języka, ale również dowiadują się nowych informacji o krajach docelowych:

Dzięki niezwyklej plastyczności mózgu, wynikającej z uwarunkowań biologicznych dzieci mają doskonale predyspozycji do nauki języka obcego. Nie należy jednak zapominać, że główną wartością dodaną wczesnoszkolnej nauki języka nie jest nabycie komunikacyjnej kompetencji językowej w dosłownym tego słowa znaczeniu (świadomość językowa dziecka jest relatywnie niska), a raczej przygotowanie do nauki języków w przyszłym życiu.

P-75: *Myszę, że warto, ponieważ dzieci szybko się uczą i zdobywają wiedzę o innych krajach.*

P-77 zauważa, że dzieci mają również więcej czasu na naukę:

P-77: *(...) łatwość przyswajania wiedzy oraz czas, jaki można poświęcać na naukę.*

P-44 wydaje się bardziej świadomy procesu uczenia się i nauczania języków w szkole podstawowej, ponieważ podkreśla fakt, że w nauce dzieci mogą korzystać z podobieństw i różnic pomiędzy językiem ojczystym a językiem obcym, którego się uczą:

P-44: *Nauka języka obcego od szkoły podstawowej jest dla dziecka bardzo ciekawa. Dziecko uczy się poprzez skojarzenia, np. z językiem ojczystym. Chłonie język obcy, to co słyszy i widzi, nie zagłębia się w gramatykę i inne zawiłości językowe. To co słyszy jest dla niego pewnikiem.*

P-25 podkreśla, że w szkole podstawowej dziecko może łatwo nabyć i rozwinąć kompetencję fonetyczną i fonologiczną:

P-25: *Dziecko w tym wieku uczy się bardzo łatwo języków, szybko przyswajają sobie wymowę.*

P-101 jest zdania, że dzieci powinny się uczyć języków obcych w szkole podstawowej, ale dopiero, kiedy skończą 11/12 lat – najpierw dziecko musi dobrze poznać swój język ojczysty:

P-101: *Warto zaczynać naukę języków obcych w szkole podstawowej. Uważam jednak, że na etapie 5-6 klasy. Moim zdaniem dziecko powinno najpierw poznać język polski.*

P-28 jest bardziej sceptyczny, ponieważ nie widzi żadnych efektów nauki języka obcego w trzech pierwszych latach szkoły podstawowej:

P-28: *Dziecko może poznać podstawy języka, chociaż nie widzę sensu i efektów nauki w klasach 1-3.*

Część rodziców jest zdania, że nauka języków w szkole podstawowej wzmacnia umiejętność uczenia się, w tym umiejętność uczenia się języków obcych. Jak zauważa P-9, nauka języków obcych w szkole podstawowej daje podstawy do późniejszej nauki:

P-9: *Ponieważ przyswajalność obcego języka w tym wieku ma największą skuteczność. Wiedza osiągnięta przez ucznia w tym wieku jest trwałą i solidną podstawą do dalszej nauki.*

P-68 określa również warunki, jakie muszą być spełnione, aby nauka języka obcego w szkole podstawowej dała dziecku podstawy do dalszej nauki – są to techniki ludyczne:

P-68: *Tak, dziecko może uczyć się języka obcego, może dobrze poznać jego podstawy, ale powinno się go uczyć w formie zabawowej.*

P-76 dodaje również, że im wcześniej dziecko zacznie uczyć się języków obcych, tym lepiej je pozna w przyszłości:

P-76: *Dzieci szybciej uczą się języków. Im wcześniej wprowadzi się naukę języków obcych, tym lepsze wyniki w nauce później.*

P-116 jest zdania, że wczesne rozpoczęcie nauki języka prowadzi do jego perfekcyjnego opanowania w przyszłości (zwłaszcza od strony fonetycznej):

P-116: *Znajomość i poznawanie nowego języka od osłuchania się pomaga w dalszym przyswajaniu go i perfekcyjnej znajomości.*

Część rodziców uważa również, że nauka języków obcych w szkole podstawowej może ułatwić ich dzieciom start w dorosłe życie. Rodzice poddani badaniu są zdania, że znajomość języków jest konieczna we współczesnym świecie, ponieważ umożliwi podjęcie studiów lub pracy za granicą, jak również umożliwi komunikację z obcokrajowcami. Poniżej zostały

podane wybrane odpowiedzi osób poddanych badaniu, które argumentują ich punkt widzenia.

P-111: *Dzieci szybko się uczą i potrzebują w dzisiejszych czasach od najmłodszych lat języków obcych.*

P-26: *Jest to inwestycja dziecka w jego przyszłość.*

P-36: *Lepszy start w dorosłe życie. Lepsze studia.*

P-42: *(...) w dzisiejszych czasach warto znać język obcy, łatwiej o pracę, łatwiej uczyć się.*

Rodzice, którzy byli przeciwni nauce języków obcych w szkole podstawowej (1 osoba), lub którzy nie mieli na ten temat zdania (1 osoba) nie podali argumentacji swoich odpowiedzi.

Odpowiedzi zacytowane powyżej pokazują, że konieczność wczesnoszkolnej nauki języków obcych jest już obecna w świadomości rodziców. Niemniej jednak należy się zastanowić, czy rodzice są świadomi, na czym ta nauka powinna polegać.

Pytanie 2. Ilu języków obcych Pani/Pana zdaniem powinno się nauczać w szkole podstawowej (0, 1, 2, 3 i więcej)? Proszę podkreślić jedną odpowiedź i uzasadnić ją w 1-2 zdaniach.

Celem drugiego pytania ankiety było zdobycie informacji, ilu języków obcych dzieci powinny się uczyć w szkole podstawowej. Każda z osób poddanych badaniu jest zdania, że dziecko powinno uczyć się języków w szkole podstawowej (nikt z ankietowanych nie wybrał odpowiedzi „0 języków”). 45 osób jest zdania, że dziecko powinno się uczyć jednego języka obcego. 80 ankietowanych uważa, że dzieci powinny się uczyć dwóch języków, a tylko jedna osoba jest przekonana, że dzieci mogłyby się uczyć nawet trzech języków w szkole podstawowej. Dwie osoby nie udzieliły odpowiedzi na pytanie.

Rodzice, którzy są przekonani o tym, że dzieci powinny się uczyć jednego języka obcego w szkole podstawowej, podają następujące argumenty:

- nie należy rozpraszać dziecka

P-86: *Należy skupić uwagę na jeden język a nałożyć na niego większy nacisk;*

- jeden język, ale rzetelnie nauczany

P-111: *1 [język] aby dziecku nie wprowadzać galimatiasu. Jeden a dobrze przekazany;*

- lepsza koncentracja dziecka w czasie nauki

P-8: *by nie robić mętlika w głowie;*

- i tak jest już zbyt dużo materiału do przyswojenia w szkole podstawowej

P-55: *Nie ma sensu narzucać im więcej materiału bo i tak mają go dużo.*

P-32 zauważa, że nauka więcej niż jednego języka może być szkodliwa dla dziecka:

P-32: *Dziecko powinno stopniowo zwiększać ilość przyswajanej wiedzy. Więcej niż jeden język obcy może zwiększyć trudności w uczeniu się.*

P-44 jest z kolei zdania, że dziecko powinno najpierw dobrze opanować język ojczysty, zanim zacznie uczyć się więcej niż jednego języka obcego, ponieważ jeśli dziecko uczy się języków należących do różnych rodzin językowych, będzie je mylić i w konsekwencji będzie się czuło zdemotywowane:

P-44: *Dziecko powinno poznać dobrze swój język ojczysty. Ucząc się więcej niż jednego języka obcego (należących np. do różnych grup romańskie, germańskie, itp.) [dziecko] napotyka na różne trudności, które powodują zniechęcenie.*

Rodzice, którzy uważają, że dzieci powinny się uczyć co najmniej dwóch języków obcych w szkole podstawowej podają następujące argumenty:

- znajomość języków obcych jest przydatna w dorosłym życiu: praca/studia za granicą, kontakt z cudzoziemcami

P-50: *Ponieważ są wtedy większe możliwości na dalszą przyszłość. Dzieci, gdy znają dwa języki mają lepsze możliwości w przyszłości związane z pracą zarobkową i wyjazdami do innych państw;*

- znajomość dwóch języków obcych jest konieczna we współczesnym świecie

P-7: *Młodzi ludzie, jeżeli chcą funkcjonować w globalnej społeczności powinni znać co najmniej 2 języki obce.;*

- dzieci szybko się uczą, więc nauka dwóch języków nie sprawi im trudności

P-45: *Dwa języki są bardzo potrzebne, gdyż dzieci uczą się szybko.;*

- znajomość dwóch języków obcych pomaga w późniejszej nauce

P-39: *przynajmniej dwóch języków obcych, wtedy w dalszej nauce jest dziecku łatwiej znając chociaż podstawy.*

Tylko jedna osoba uważa, że dzieci w szkole podstawowej mogą się uczyć trzech języków, ponieważ wpływa to pozytywnie na ich rozwój:

P-111: *Języki obce są potrzebne, żeby dzieci się rozwijały.*

Reasumując, w oczach rodziców wczesnoszkolna nauka języków obcych jest szansą na lepsze życie w przyszłości (praca, studia za granicą, kontakt z cudzoziemcami itp.).

Tylko nieliczne osoby widzą w niej szansę na rozwój kompetencji „okołojęzykowych” dziecka, które nie tylko wspierają nabywanie przez nie umiejętności uczenia się, ale również wspierają jego rozwój kognitywny.

Pytanie 3. Proszę wymienić kilka powodów, dla których warto uczyć się języków obcych w szkole podstawowej.

Ostatnie pytanie ankiety (pytanie otwarte) dotyczyło korzyści, jakie dzieci zyskują, ucząc się języków. Do najczęstszych odpowiedzi należały takie stwierdzenia, jak:

- praca/studia za granicą;
- podróże i wymiany szkolne;
- komunikacja z cudzoziemcami z całego świata;
- dalsza nauka.

Nieliczne osoby wymieniają, jako wartość dodaną nauki języków obcych w szkole podstawowej, kompetencje „okołojęzykowe” takie jak:

- brak kompleksu niższości – wyższe poczucie własnej wartości;
- satysfakcja;
- otwartość w kontaktach z rówieśnikami;
- tolerancja i rozwój osobisty;
- rozwój inteligencji.

Pytanie to miało sprawdzić odpowiedzi udzielone przez rodziców w poprzednich pytaniach ankiety. Odpowiedzi te zostały potwierdzone: główną wartością dodaną nauki języków obcych w szkole podstawowej są perspektywy na lepsze życie w przyszłości. Rozwój osobisty dziecka, w ogólnym tego słowa znaczeniu, schodzi na plan dalszy i nie jest wypadkową, w oczach badanych rodziców, procesu uczenia się i nauczania języków obcych.

Podsumowanie

Dziecko posiada uwarunkowania psychopedagogiczne, które pozwalają mu relatywnie łatwo uczyć się języków obcych. Dlatego wczesnoszkolna nauka języków obcych jest jednym z głównych celów współczesnej europejskiej polityki językowej. Niemniej jednak nie należy zapominać, że jej celem strategicznym nie jest nabycie kompetencji językowych w dosłownym tego słowa znaczeniu, ale rozwój kompetencji „okołojęzykowych”, które pozwolą dzieciom m.in. nabyć umiejętność uczenia się, w tym również umiejętność uczenia się języków obcych. Wyniki ankiety zanalizowane w niniejszym artykule pokazują, że nie zawsze rodzice są świadomi celów wczesnoszkolnego nauczania języków obcych. Stąd wniosek: konieczne jest ich poinformowanie

(np. w czasie zebrań z rodzicami, dnia otwartego szkoły itp.) o jego celach strategicznych. Pozwoli to uniknąć późniejszych nieporozumień i niezadowolonych rodziców (*No bo moje dziecko już 3 lata uczy się języka angielskiego, a w Anglii nie umiało kupić kanapki*), a tym samym demotywacji dzieci do nauki języka, bo to przecież rodzice mają największy wpływ na swoje pociechy.

Artykuł jest przedrukiem skróconego i przetłumaczonego tekstu referatu pt. „Le plurilinguisme précoce – point de vue des parents des élèves du primaire (cas polonais)” wygłoszonego na konferencji „Chaque enfant peut réussir en langues” (Miluza, 13-15.05. 2013 r.).

Bibliografia

- Eurydice (2012) *Key Data on Teaching Languages at School in Europe* [online][dostęp 13.07.2013].
- Gaonac’h, D. (2005) À quoi peut servir l’enseignement précoce d’une langue étrangère? W: *Cahiers pédagogiques*, nr 437, 18-20.
- Gaonac’h, D. (2009) *L’apprentissage précoce d’une langue étrangère. Le point de vue de la psycholinguistique*. Paris: Hachette Éducation.
- *Guide stratégique pour un apprentissage efficace et durable des langues au niveau préscolaire* (2011) [online][dostęp 13.07.2013].
- Hagège, C. (2005) *L’enfant aux deux langues*. Paris: Odile Jacobs.
- Kucharczyk, R. (2012) L’impact de la compétence plurilingue sur la gestion des ressources cognitives et métacognitives. Le cas de l’enseignement bilingue. W: *Synergies Pologne*, nr 9, 89-100.
- *Podstawa programowa z komentarzami. Tom 3.* (2009) [online][dostęp 13.07.2013].
- Rada Europy (2003) *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*. Warszawa: CODN.
- Robert, J.-P., Rosen, E. (2010) *Dictionnaire pratique du CECR*. Paris: Éditions Ophrys.
- Szpotowicz, M. (2011) Proces uczenia dzieci w przedszkolu i w szkole podstawowej. W: H. Komorowska (red.) *Nauka języka obcego w perspektywie ucznia*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Łośgraf, 123-139.

dr Radosław Kucharczyk

Dyrektor ds. naukowych Instytutu Romanistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Pracuje na stanowisku adiunkta w Zakładzie Metodyki i Dydaktyki Języków Romańskich. Prowadzi zajęcia specjalistyczne z glottodydaktyki oraz praktycznej nauki języka francuskiego. W swojej pracy badawczej zajmuje się wdrażaniem europejskiej polityki językowej na gruncie polskim, w tym również glottodydaktycznymi implikacjami zjawiska wielo- i różnojęzyczności. Rzeczoznawca podręczników do nauki języka francuskiego w MEN. Współpracuje również z CKE. Nauczyciel języka francuskiego w XXI LO im. H. Kołłątaja w Warszawie.